

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TARBIYACHINING O‘RNI

Abibullaeva Gozzal Marat qizi

University of innovation technologies 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda tarbiyachining o‘rni, pedagogik yondashuvlar va samarali metodlar yoritilgan. Tarbiyachining innovatsion texnologiyalar, o‘yin faoliyati, tasviriy san‘at hamda nutqiy mashg‘ulotlardan foydalanishi bolalarning erkin fikrlash, ijodiy tafakkur va estetik didini shakllantirishga xizmat qilishi ilmiy asoslangan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, ijodiy qobiliyat, tarbiyachi, o‘yin faoliyati, innovatsion texnologiya.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль воспитателя в развитии творческих способностей детей дошкольного возраста, освещаются педагогические подходы и эффективные методы. Использование воспитателем инновационных технологий, игровых видов деятельности, изобразительного искусства и речевых занятий способствует формированию у детей свободного мышления, творческого воображения и эстетического вкуса.

Ключевые слова: дошкольное образование, творческие способности, воспитатель, игровая деятельность, инновационные технологии.

Abstract: This article examines the role of the educator in developing the creative abilities of preschool children, highlighting pedagogical approaches and effective methods. The use of innovative technologies, play activities, visual arts, and speech exercises by educators contributes to the development of free thinking, creative imagination, and aesthetic taste in children.

Keywords: preschool education, creative abilities, educator, play activities, innovative technologies.

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari tez sur‘atlar bilan rivojlanayotgan davrda ta’lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – yosh avlodni ijodiy fikrlaydigan, yangilikka intiladigan, tashabbuskor shaxs sifatida tarbiyalashdir. Insonning har tomonlama barkamol bo‘lishi uchun uning ijodiy qobiliyatlarini erta yoshdan shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun ham maktabgacha ta’lim tizimida bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish pedagogik jarayonning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Maktabgacha yosh – bu bolaning shaxsiyati shakllanadigan, atrof-muhitni faol o‘zlashtira boshlaydigan, tasavvuri, fantaziyasi va tafakkuri jadal rivojlanadigan davrdir. Psixolog olimlar ta’kidlashicha, aynan shu bosqichda bola ijodiy salohiyatining poydevori yaratiladi. Agar tarbiyachi to‘g‘ri pedagogik yondashuvlarni qo‘llasa, bola o‘z qobiliyatlarini namoyon etish, yangi g‘oyalar o‘ylab topish, mustaqil qaror qabul qilish kabi muhim ko‘nikmalarni egallaydi.

O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim sohasida olib borilayotgan islohotlar ham aynan bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga katta e’tibor qaratmoqda. Xususan, 2019-yilda qabul qilingan “Maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da bolalarning ijodiy va intellektual salohiyatini oshirish, ularda zamonaviy dunyoqarashni shakllantirish dolzarb vazifalardan biri sifatida belgilangan.

Ijodiy qobiliyatni rivojlantirishda tarbiyachining o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki aynan tarbiyachi bolalarni ijodiy faoliyatga yo‘naltiradi, ularga zaruriy sharoit yaratadi, ijodiy topshiriqlarni tashkil qiladi va har bir bolaning shaxsiy qiziqishlari hamda qobiliyatlarini inobatga oladi. Shuningdek, tarbiyachi o‘z pedagogik mahorati, innovatsion texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmalari va zamonaviy metodlarni amaliyotga tatbiq etishi orqali bolalarda mustaqil fikrlash, yangi g‘oya va yechimlarni izlashga bo‘lgan ehtiyojni uyg‘otadi.

Shunday qilib, mazkur mavzu nafaqat maktabgacha ta’lim tizimi, balki butun jamiyat taraqqiyoti uchun ham dolzarbdir. Chunki ijodkor, tashabbuskor, yangilikka intiluvchi shaxslarni tarbiyalash orqali kelajakda mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotida katta yutuqlarga erishish mumkin. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda tarbiyachining o‘rnini ilmiy jihatdan tahlil qilish, samarali pedagogik metodlarni aniqlash va amaliyotga tatbiq etish bugungi kunda muhim vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda tarbiyachining o‘rni beqiyosdir. Chunki bola hayotidagi dastlabki ijtimoiylashtirish jarayonlari aynan maktabgacha ta’lim muassasasida amalga oshadi. Bu jarayonda tarbiyachi bolaning tabiiy qiziqishlarini, qobiliyatlarini, ichki imkoniyatlarini ro‘yobga chiqaruvchi asosiy yo‘lboshchi hisoblanadi.

1. O‘yin faoliyatining ijodiy rivojlanishdagi o‘rni

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o‘yin faoliyati asosiy faoliyat turi bo‘lib, ularning barcha psixik jarayonlari o‘yin orqali rivojlanadi. Tarbiyachi o‘yin jarayonida bolalarni erkin fikrlashga, yangilik yaratishga, turli rollarni sinab ko‘rishga undaydi. Masalan, rolli o‘yinlar (shifokor, o‘qituvchi, quruvchi va boshqalar) orqali bolalar nafaqat atrof-muhitni

o‘rganadilar, balki yangi vaziyatlarni tasavvur qilish, o‘z obrazlarini yaratish, muammoli vaziyatlarga yechim topishga ham o‘rganadilar.

Didaktik o‘yinlar orqali esa tarbiyachi bolalarda tafakkur tezkorligini, mantiqiy fikrlashni va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, ijodiy o‘yinlar bolalarning fantaziyasini kengaytirib, ularning estetik didini rivojlantiradi. Psixolog L.S. Vygotskiyning fikricha, o‘yin bola rivojlanishining asosiy manbai bo‘lib, u bolaning kelajakdagi ijtimoiy faoliyatini tayyorlaydi.

2. Tasviriy faoliyat va san‘at mashg‘ulotlari

Ijodkorlikni rivojlantirishning eng samarali yo‘llaridan biri bu – tasviriy san‘at mashg‘ulotlari. Rasm chizish, bo‘yash, loydan haykalchalar yasash, applikatsiya ishlari bolalarning ijodiy tafakkurini o‘stirishda muhim o‘rin tutadi. Bunday mashg‘ulotlarda bola o‘zining tasavvurlarini qog‘ozda yoki boshqa materiallarda ifoda etadi, yangi obrazlar yaratadi va bu orqali uning fantaziyasi kengayadi.

Tarbiyachi san‘at mashg‘ulotlarini tashkil etishda bolalarning individual qiziqishlarini inobatga olishi, ularga erkinlik berishi zarur. Masalan, “Men orzu qilgan uyim”, “Tabiatdagi mo‘jiza”, “Kelajakdagi kasbim” kabi mavzularda erkin rasm chizdirish bolalarning ichki dunyosini ochib beradi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

3. Nutqiy mashg‘ulotlar va ertak ijodkorligi

Bolalar nutqi va ijodiy tafakkuri uzviy bog‘liqdir. Tarbiyachi turli nutqiy mashg‘ulotlar, ertak to‘qish, she‘r o‘qish, qo‘shiq aytish jarayonlarini tashkil etish orqali bolalarda ijodiy tafakkur, obrazli ifoda va muloqot madaniyatini rivojlantiradi.

Masalan, “Ertakni davom ettir”, “Yangi qahramon yarat”, “O‘z qo‘shig‘ingni o‘ylab top” kabi ijodiy topshiriqlar bolalarning tasavvurini kengaytiradi, ularda erkin fikr yuritish qobiliyatini shakllantiradi. Shuningdek, bu jarayonlarda bolalar o‘zlarini tinglashni, fikrini asoslab berishni va boshqalarning fikriga hurmat bilan qarashni ham o‘rganadilar.

4. Innovatsion texnologiyalardan foydalanish

Bugungi kunda maktabgacha ta‘lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanish bolalar ijodkorligini rivojlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qilmoqda. Multimedia dasturlari, interaktiv ta‘lim o‘yinlari, elektron konstruktiv vositalar bolalarda yangi g‘oya va obrazlar yaratish imkoniyatini kengaytiradi.

Masalan, kompyuter dasturlari yordamida rasm chizish, virtual konstruktorlar bilan ishlash yoki multfilm yaratish bolalarda nafaqat ijodiy qobiliyatni, balki zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Tarbiyachining innovatsion yondashuvi bolalarda bilimga chanqoqlikni kuchaytiradi, mustaqil izlanishga undaydi.

5. Tarbiyachining shaxsiy namuna va yondashuvi

Tarbiyachining o‘zi ham ijodkor bo‘lishi kerak. Chunki bolalar kattalarning xatti-harakatlariga taqlid qilish orqali o‘rganadilar. Agar tarbiyachi mashg‘ulotlarda ijodiy yondashuv namunasini ko‘rsatsa, yangi g‘oyalar o‘ylab topsa va bolalarning erkin izlanishlarini rag‘batlantirsa, bu ularning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda kuchli omil bo‘lib xizmat qiladi.

Shuningdek, tarbiyachi bolalarga erkin tanlov imkonini berishi, ularning mustaqilligini qo‘llab-quvvatlashi, muvaffaqiyatlarini rag‘batlantirishi ham muhim. Har bir bolaning shaxsiy qiziqishlari va qobiliyatlarini hisobga olib ishlash – tarbiyachining asosiy pedagogik vazifalaridan biridir.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy qobiliyatni rivojlantirish – ularning kelajakdagi shaxsiy va intellektual kamolotida hal qiluvchi omillardan biridir. Ijodkorlik bola tafakkurining erkinligi, fantaziyasining kengligi, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati va tashabbuskorligida namoyon bo‘ladi. Shu sababli tarbiyachining bu jarayondagi roli beqiyos bo‘lib, u pedagogik faoliyatining barcha yo‘nalishlarida bolalarni ijodiy izlanishga, yangilik yaratishga va o‘z qobiliyatlarini erkin namoyon etishga yo‘naltirishi zarur.

Yuqorida ko‘rib chiqilganidek, o‘yin faoliyati bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantiruvchi asosiy vositalardan biridir. Rolli, ijodiy va didaktik o‘yinlar orqali bola turli hayotiy vaziyatlarni modellashiradi, yangicha g‘oyalar o‘ylab topadi va ularni amalga oshirishga intiladi. Tasviriy san‘at mashg‘ulotlari esa bolaning estetik dunyoqarashini shakllantiradi, obrazli fikrlashini va ijodiy tasavvurini boyitadi. Nutqiy mashg‘ulotlar va ertak ijodkorligi bolaning nafaqat so‘z boyligini, balki mustaqil hikoya qilish, yangidan-yangi syujetlarni yaratish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi.

Bugungi kunda innovatsion texnologiyalar bolalarning ijodiy rivojlanishida muhim vositaga aylangan. Interfaol o‘yinlar, elektron dasturlar va multimediyadan foydalanish ularni yangi bilimlarni mustaqil o‘zlashtirishga, virtual dunyo orqali o‘z g‘oyalarini namoyon etishga undaydi. Tarbiyachining zamonaviy texnologiyalardan foydalanishdagi mahorati bolalar ijodkorligini oshirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Eng muhimi, tarbiyachi o‘zining shaxsiy namunasi, ijodkorlikka bo‘lgan intilishi va bolalarni erkin fikrlashga rag‘batlantirish xususiyatlari bilan bolalar uchun ibrat bo‘la olishi kerak. Har bir bolaning qiziqishlari va individual qobiliyatlarini hisobga olib ishlash, ularga erkin tanlov imkoniyatini berish va muvaffaqiyatlarini rag‘batlantirish – ijodiy qobiliyatni rivojlantirishning eng muhim shartlaridan biridir.

Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda tarbiyachining o‘rni beqiyosdir. U bolaning ilk qadamlaridanoq ijodiy tafakkurini shakllantiruvchi, uning erkin izlanishlariga yo‘l ochuvchi va kelajakda ijtimoiy faol, tashabbuskor hamda ijodkor shaxs sifatida shakllanishiga asos bo‘luvchi eng muhim

pedagogdir. Shu sababli maktabgacha ta’lim muassasalarida tarbiyachilarning ijodiy yondashuvini yanada kuchaytirish, ular uchun maxsus metodik qo‘llanmalar yaratish, innovatsion texnologiyalarni keng qo‘llash va amaliy mashg‘ulotlarni ko‘paytirish bugungi kunda dolzarb vazifa sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva M. *Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi*. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2021.
2. Xudoyberdiyeva S. *Maktabgacha ta’lim pedagogikasi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Mavlonova R., Qurbonova M., To‘xlijeva Sh. *Pedagogika*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
4. Hasanboeva O.U., Karimova V.M., Usmonxo‘jayev T.S. *Pedagogika tarixi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
5. Yo‘ldosheva Sh.X. *Maktabgacha ta’limda tasviriyl faoliyat metodikasi*. – Toshkent: O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti nashriyoti, 2020.
6. Qodirova F. *Maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy faoliyatini rivojlantirish metodikasi*. – Toshkent: Noshir, 2019.
7. Mavlonova R. *Maktabgacha ta’lim nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021.
8. Zunnunov A. *Bolalar ijodkorligini shakllantirishda pedagogik yondashuvlar*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2020.
9. G‘ofurova K. *Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishi*. – Toshkent: Tafakkur qanoti, 2017.
10. Karimova V.M. *Bola shaxsining rivojlanishi va tarbiyasi*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.